

Вчимося розуміти
темперамент дитини

Діти, як і всі люди, в однакових ситуаціях поведуться по-різному. Це відбувається тому, що всі ми від народження маємо різні темпераменти.

Слово темперамент походить від латинського слова "tempero", що означає змішувати в належній кількості. Прадавні лікарі стверджували, що особистісні характеристики людини пов'язані з переважанням в її організмі однієї з чотирьох рідин: крові (сангвіс), жовтої жовчі (холе), чорної жовчі (мелайна холе) та лімфи (флегма). Таким чином і виник поділ людей на сангвініків, флегматиків, холериків та меланхоліків. У сучасному житті, коли ми говоримо про темперамент, ми маємо на увазі певний тип нервової системи людини.

Вважається, що сангвінік і флегматик – це сильні та зрівноважені типи нервової системи. Холерик – сильний та невірноважений тип, а меланхолік – слабкий та невірноважений. Сильні типи спроможні краще вирішувати одні питання, слабкі – інші. Жодний темперамент не є гарним або поганим. Але кожний має як позитивні, так і негативні властивості.

Чому для батьків важливо замислюватися про темперамент своїх дітей?

Ми не в змозі вибирати темперамент ні собі, ні своїй дитині. Розуміння цього допоможе батькам передбачити реакції дитини, запобігти складним ситуаціям і стресам, а також створити умови для її успішного соціального розвитку.

Сантвінік

Активний, дієвий, енергійний, легко адаптується до всього нового, настрої швидко змінюється, але він переважно позитивний. У спілкуванні – здебільшого приязний та емоційний. У діяльності не виносить одноманітності.

Флегматик

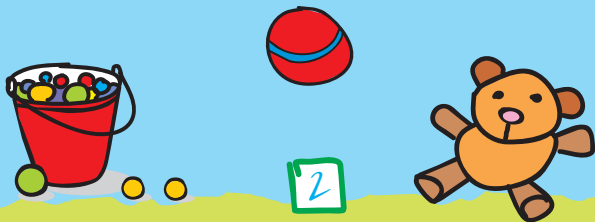
Повільний, неквапливий, з врівноваженим настроєм. У спілкуванні – рівний та спокійний. У діяльності проявляє ґрунтовність, переважно доводить справу до кінця.

Холерик

Швидкий, рухливий, неврівноважений, з різкими змінами настрою. У спілкуванні – прямолінійний, запальний та нетерпимий. Пристрасно береться до справи, яка його цікавить, але порівняно швидко вичерпує запас енергії.

Меланхолік

Вразливий, відлюдний, пасивний, важко сприймає все нове. Уникає спілкування з незнайомими людьми, часто бентежиться. У звичних умовах працює спокійно і продуктивно.

Зрозуміло, що людину з “чистим” темпераментом доволі рідко можна зустріти. Адже переважним чином в людських характерах присутні ознаки всіх основних чотирьох типів, тільки у різному співвідношенні. Тому насправді існує незрівнянно більше типів темпераменту. Характер визначається не тільки вродженими особливостями, але і надбаними якостями, які формуються під дією оточення дитини. Кожний характер потребує своїх способів впливу. Батьки у своїй поведінці мають враховувати характер дитини, прилаштовуватися до неї.

Особливості поведінки дитини	Стратегія поведінки дорослого
Нестримний	
<p>Сильні: Оптимістична, весела, хороший апетит і сон. Товариська, говірка, задає багато запитань, самостійна, енергійна.</p> <p>Слабкі: Непосидюча, легко відволікається, не вислуховує пояснень. Неслухняна, відмовляється підкорятися вимогам, у відповідь на тиск стає агресивною, галасує. Вимагає до себе уваги, не погоджується сидіти одна.</p>	<p>Створіть умови для реалізації дитиною своєї жаги діяльності (“дожени мене”, гра у м’яч). Уникайте дріб’язкового контролю. Не дратуйтеся, не гнівайтесь – ефект буде протилежний очікуваному. Протиставте збудженню малюка свій спокій. Не використовуйте фізичне покарання. Підкреслюйте важливість будь-якої завершені дитиною справи. Стимулюйте та допомагайте формувати навички вольової поведінки (самоконтролю).</p>

Вразливий

Сильні:

Сприйнятлива до зовнішніх впливів, чуйна, щира у спілкуванні. Прагне бути слухняною, радо виконує прохання і доручення дорослих. Охоче спілкується з рідними та знайомими, має серед них свої симпатії. Надає перевагу спокійним заняттям, погано переносить галас.

Слабкі:

Надзвичайна мінливість настрою (навіть із незначного приводу). Від стану залежить сон і апетит. Важко переносить неприхильність інших. Боязка, лякається нового і невідомого, не любить темряви, напружена при зустрічі з тваринами. Сором'язлива у спілкуванні з незнайомими людьми. Не впевнена у собі.

Створіть доброзичливу, стабільну та спокійну атмосферу вдома. Не сваріться в присутності дитини, не кричіть. Допомогайте їй, підтримуйте, втішайте її. Виховуйте в дитині впевненість у собі. Якомога рідше ставте малюка в ситуацію змагання ("Хто виконає краще"), не порівнюйте з однолітками ("Чому Миколка впорався, а ти ні?"). Не погрожуйте покаранням, не лайте за невдачі. Використовуйте тілесний контакт (погладжуйте, тримайте за руку, обнімайте). З'ясовуйте причини страхів, проговорюйте їх, допомагайте від них звільнитися. Уникайте надмірної опіки малюка, не виявляйте невпевненості самі. Сприяйте досягненню дитиною успіху.

Замкнений

Сильні:

Протягом тривалого часу змістовно грається. Надає перевагу спілкуванню з дорослими: охоче слухає їхні розмови, допомагається їхньої уваги. Серйозна у своїх уподобаннях, стримана у проявах. Наполеглива у досягненні мети. Слухняна. Не виявляє агресії, не боязка.

Слабкі:

Погано переносить зміни, побоюється всього нового. Уникає контактів з однолітками, спостерігає за ними, стоячи поряд з дорослим. Негативно реагує на спроби батьків примусити до участі у спільних з іншими дітьми іграх.

Не примушуйте дитину грати з однолітками, особливо з неприємними або незнайомими їй, та штучно не організовуйте такі ігри. Підтримуючи в ній бажання спілкуватися з дорослими, привертайте її увагу до дитячих угруповань, розповідайте про них, вказуйте на привабливі сторони спільної гри. Надавайте малюкові право за власним бажанням включатися у гру або спільну діяльність. Дозвольте йому виходити з них у будь-який момент. Не зловживайте додержанням дитиною формальних правил поведінки. Вправляйте її у самостійності.

Демонстративний

Сильні:

Впевнена у собі, з цікавістю ставиться до нового, незнайомого, характеризується високою пізнавальною активністю. Схильна до творчості, імпровізації. Домагається визнання іншими її чеснот і досягнень. Сприйнятлива до моральних правил поведінки, не соромиться в присутності великої кількості людей. Охоче співає, читає вірші, танцює на прохання.

Слабкі:

За всяку ціну прагне бути в центрі уваги. Якщо увагу інших до себе не вдається привернути, кричить, капризує. Може поводитися вороже по відношенню до однолітків. Сердиться, коли в її присутності хвалять когось іншого. Придумує різні історії з метою прикрасити себе. Поводиться егоїстично, може скаржитися на дітей дорослому.

Важливо виявляти твердість і послідовність у вимогах та реакції на прояви поведінки малюка. Не варто надміру підкреслювати чесноти дитини, хвалитися ними іншим. Неприховане почуття обожнення своєї дитини робить ведмежу послугу її особистості. Не задовольняйте нескінченних примх малюка, але водночас не зачіпайте при цьому його самолюбства. Апелуйте до інтересів та почуттів рідних та близьких йому людей. Не підтримуйте скарження на однолітків. Найвдалішою виявиться спокійна та доброзичлива вимогливість. Якщо дитина вдається до істерики, не кваптеся “здавати свої позиції” під тиском дитячих сліз, а намагайтеся переключити її увагу. Можна залишити одну, дати час заспокоїтися. Після того пояснити, чому не виконали її вимогу.

Слабовольний

Сильні:

Зовні виглядає слухняною. Товариська, доброзичлива, легко вступає у контакти з оточуючими. Як правило, оптимістично налаштована.

Слабкі:

Здебільшого непосидюча, легко відволікається. Поведінка значною мірою залежить від ситуативних бажань. Прагне уникнути труднощів, не вміє докладати зусиль, може легко кинути розпочате на півдорозі. Швидко забуває про власні обіцянки. Боїться покарань. Легко підкоряється сильнішим за себе.

Вправляйте у самостійній поведінці (дитина самостійно їсть, вдягається, роздягається, певний час грає наодинці). Схвалюйте за спроможність прийняти елементарне рішення, здійснити незалежний вибір. Навчайте елементам самоконтролю та саморегуляції. Давайте чіткі інструкції, ясно формулюйте свої вимоги. Підтримуйте спроби малюка подолати трудність. Звільніть його від своєї надмірної опіки. Не переривайте діяльність, якщо вона спрямовується дитиною на досягнення мети, долання труднощів.

Педантичний

Сильні:

Акуратна, складає речі на свої місця, не ламає іграшок, слідує за чистотою рук та одягу, прагне порядку. Домагається виконання заведених правил і норм поведінки, робить порушникам зауваження. Бережлива, дотримується обіцянок.

Слабкі:

Чинить опір спробам щось змінити, дратується. Схильна до жадібності, агресивно реагує на спроби заволодіти її власністю. Претендує на роль володаря, якому мають підкорятися однолітки. Поганий настрій зберігається надовго, може годинами плакати. Її важко умовити та заспокоїти. Не приймає порад, не бажає поступатися.

Ліквідуйте чинники, які провокують слабкі сторони характеру дитини: розпорядок дня має бути чітким і водночас гнучким. Вносячи зміни, попередьте про це дитину, обґрунтуйте їх доцільність та необхідність, розкрийте їх позитивні наслідки. Реагуйте на поведінку дитини однозначно, зрозуміло для неї. Будьте послідовні у своїх рішеннях, не поступайтеся ними: якщо щось заборонили, не дозволяйте цього й надалі. Сприяйте усвідомленню дитиною негативних наслідків своїх вчинків. Обіцяйте лише те, що можете виконати. Заздалегідь приготуйте на завтра чистий одяг. Заохочуйте лише здорову бережливість, обговорюйте негативні сторони жадібності, її наслідків для малюка.

Виснажливий

Сильні:

Сприйнятлива до зовнішніх впливів, емоційно чутлива, чуйна, глибока у своїй прихильності до дорослих та симпатії до однолітків. Продуктивно взаємодіє зі спокійними однолітками, охоче грає наодинці або з рідними людьми.

Слабкі:

Погано спить, їсть; часто капризує. Її втомлюють голосні звуки, яскраве світло. Будь-які навантаження (фізичні, розумові, емоційні) виснажують. Уникає контактів з галасливими та сильними однолітками, віддає перевагу тиші. Може раптово почати плакати (втомилася, щось неприємне пригадала). Не вміє постояти за себе, потребує підтримки інших.

Організуйте життєдіяльність дитини в такий спосіб, щоб вона мала змогу не поспішати, не перевантажуватися, не втомлюватися надмірно. Варіюйте різні види діяльності, уникайте одноманітності буття. Спілкуйтеся з дитиною рівно, пояснюйте та обґрунтуйте свої вимоги. Уникайте докорів і покарань. Не примушуйте малюка робити те, що він не любить. Зробіть пропозицію привабливою для нього. Помічайте, коли дитина стає кволою, починає капризувати. Хай відпочине, почитайте їй казку. Не висловлюйте незадоволення: з часом вона навчиться відчувати межу, за якою починається втома, регулювати своє навантаження.

Зрозуміло, що будь-яка схематизація є умовною і виділені особливості аж ніяк не вичерпують імовірних проявів характеру дітей раннього віку. Проте в запропонованій схемі можна знайти необхідні підказки, що полегшать шлях до взаєморозуміння з дитиною. При цьому варто пам'ятати:

Маленька дитина не любить надмірної мінливості того, що для неї значуще! Це в першу чергу стосується зовнішнього вигляду батьків, розміщення речей і предметів у кімнаті. Головним завданням двох перших років життя є формування довіри довікллю. Створюйте стійке середовище, щоб дитині легко було його впізнавати і йому довіряти!

Тест на визначення педагогічної мудрості дорослого

Ситуація:

Дворічна дитина хоче пити, тягнеться до чашки, намагається налити в неї з гарного глечика компот. Батьки побоюються, що глечик розіб'ється і дитина злякається або нашкодить собі.

Вони:

- 1) не дозволяють дитині це зробити, відсувають глечик і чашку подалі від її очей;
- 2) самі подають малюкові чашку, наливають в неї з глечика компот, підтримують чашку, поки дитина п'є;
- 3) переливають компот у посуд, що не б'ється, дозволяють дитині виконати бажане;
- 4) дозволяють малюкові все робити самому.

Висновок:

Третя з чотирьох вказаних вище альтернатив є розумною.

Ось які прояви поведінки дорослого є згубними для розвитку активності дитини в ранньому віці:

- висловлювання недовіри можливостям малюка;
- карання дитини за прояви нею активності в різних формах;
- висміювання її невдалих самостійних спроб;
- відсутність терпіння, штучне пришвидшення дій малюка;
- звичка все робити за дитину («Швидше буде!»);
- втручання у діяльність малюка, коли він не потребує допомоги.

1. Складіть список справ, з якими дитина може впоратися самостійно. Уточніть його, спостерігаючи за дитиною.
2. Не розраховуйте на досконале виконання малюком розпочатої справи, не порівнюйте дорослий стандарт якості з дитячим.
3. Виберіть одну-дві справи і спробуйте зовсім не втручатися в їх виконання дитиною.
4. Схваліть не лише результат діяльності, яким би він не виявився, але й самі активні спроби дитини його досягти.
5. Усвідомте типові помилки малюка. Знайдіть час, коли дитина перебуває у доброму гуморі, оберіть спокійний тон і покажіть дитині, як їх уникати.

Іноді причини проблем у спілкуванні з дитиною криються у самих батьках. Такими причинами можуть бути такі:

- незапланована поява малюка на світ, його народження у незручний для родини час;
- неготовність до відповідального батьківства;
- народження малюка іншої статі (чекали хлопчика – народилася дівчинка);
- схожість дитини з неприємним родичем;
- обмеження спілкування з малюком тільки виховними та дисциплінарними темами, які втомлюють обидві сторони, продукують емоційне відчуження.

Як поводитися, якщо дитина уникає спілкування?

1. Приймати її такою, яка вона є.
2. Розуміти її характер, спиратися у спілкуванні на сильні та позитивні риси вдачі дитини.
3. Будувати довірливі взаємини з дитиною, бути цікавим їй.
4. Любити не за щось, а просто так, тому що вона є, що саме така, що рідна.
5. Говорити та демонструвати дитині наскільки вона дорога, важлива та необхідна.
6. Супроводжувати приємні слова (“Як добре, що ти в нас є”, “Мені так добре з тобою”, “Ти мені подобаєшся”) ласкавими доторками, обіймами, погладженням.
7. Привітно дивитися дитині у вічі, щиро посміхатися їй.
8. Не приховувати від неї свої негативні почуття, незадоволення чимось, не накопичувати негативні емоції.
9. Не використовувати узагальнених негативних оцінок в разі поганої поведінки дитини (“Ти нехороша”, “Ти недобра”). Краще сказати: “Ти хороша, але зараз вчинила недобре”.
10. Засуджувати дії, але не почуття дитини, якими б вони не були неприємними для вас. Їх наявність засвідчує існування проблем спілкування.

Іноді причиною проблем у спілкуванні з дитиною може бути відмінність темпераментів та характерів батьків і самої дитини. Знайдіть для себе відповіді на запитання:

- Які відмінності ваших характерів?
- Як співвідносяться ваші реакції і реакції вашої дитини?
- Які проблеми, на вашу думку, виникають внаслідок цих відмінностей?

Як батьки ми можемо навчитися пристосовувати власний характер до характеру дитини. Ми також можемо навчити дітей працювати над своїм характером для того, щоб вони були у злагоді з іншими людьми. Рекомендуємо поміркувати над порадами, що наводяться нижче.

- Робіть так, щоб ваша власна поведінка, ваші повчання і **дисциплінарні** заходи відповідали темпераментові вашої дитини.
- Вчіть свою дитину знаходити вихід із ситуацій, що з огляду на її темперамент можуть виявитися складними для неї. Перед батьками стоїть непросте завдання допомогти своїй дитині опанувати навички адекватної поведінки у різних ситуаціях. Плануйте успіх. Оцініть ситуацію і спробуйте визначити, як ви можете допомогти своїй дитині домогтися максимального успіху. Визначте, що можна змінити, а також як творчо пристосуватися до того, що змінити неможливо.
- Приймайте темперамент і таланти кожної дитини. Плануючи заняття, виховуючи дитину і граючись з нею, враховуйте її унікальні характеристики. Завжди прагніть до розкриття властивих кожній дитині позитивних якостей і зосереджуйте на них увагу.

Історія про мене!

Подумайте про особливі риси своєї дитини. Спільно зі своєю дитиною напишіть історію, у якій би відображалися деякі з її унікальних, особливих якостей. В історії, наприклад, може розповідатися про те, як "Оксанка любить сміятися" або про те, як "Сашко намагається усе робити якнайкраще". Ваша дитина може допомогти зробити ілюстрації. Якщо вона ще занадто мала, то ви познайомите її з цією книгою, коли вона стане старшою.

По додаткову інформацію звертайтеся:

Серія буклетів для батьків створена в рамках програми співпраці між Урядом України та Представництвом Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні за участю Всеукраїнського фонду "Крок за кроком" та відповідно до Наказу Міністерства освіти і науки України № 65 від 31.01.2006 "Про впровадження пілотного проекту "Створення соціально-педагогічних умов для розвитку та виховання дітей дошкільного віку в сільській місцевості".

Особлива подяка Представництву Дитячого Фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Республіці Білорусь та видавництву "Альтиора" за розробку ідеї та дизайну серії буклетів для батьків.

ТОВ "Видавничий дім "КАЛИТА". Свідоцтво дк № 2193 від 25.05.2005 р.
03057, м. Київ-57, вул. Желябова, 2А.Тел.: (044) 453-28-50.

